

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-109/20

**Republiken Polen
przeciwko
PL Holdings Sàrl**

(wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Högsta domstolen)

Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 26 października 2021 r.

Odesłanie prejudycjalne – Umowa między Rządem Królestwa Belgii i Rządem Wielkiego Księstwa Luksemburga, z jednej strony, a Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, z drugiej strony, w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, podpisana w dniu 19 maja 1987 r. – Postępowanie arbitrażowe – Spór między inwestorem z jednego państwa członkowskiego a innym państwem członkowskim – Sprzeczna z prawem Unii klauzula arbitrażowa zawarta w tej umowie – Nieważność – Zapis na sąd polubowny ad hoc między stronami tego sporu – Udział w postępowaniu arbitrażowym – Milczące wyrażenie przez owo inne państwo członkowskie woli zawarcia tego zapisu na sąd polubowny – Niezgodność z prawem

1. *Umowy międzynarodowe – Umowy zawarte przez państwa członkowskie – Umowy sprzed przystąpienia państwa członkowskiego do Unii – Dwustronny traktat inwestycyjny między Królestwem Belgii i Wielkim Księstwem Luksemburga, z jednej strony, a Rzeczpospolitą Polską, z drugiej strony – Skutki tego traktatu po przystąpieniu do Unii – Postanowienie umożliwiające inwestorowi z jednego państwa członkowskiego wszczęcie postępowania przed sądem polubownym w przypadku sporu z innym państwem członkowskim – Klauzula arbitrażowa sprzeczna z prawem Unii – Niedopuszczalność (art. 4 ust. 3 akapit pierwszy, art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE; art. 267, 344 TFUE; Porozumienie o wygaśnięciu Dwustronnych Traktatów Inwestycyjnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, art. 4 ust. 1)*

(zob. pkt 44–46)

2. *Umowy międzynarodowe – Umowy zawarte przez państwa członkowskie – Umowy sprzed przystąpienia państwa członkowskiego do Unii – Dwustronny traktat inwestycyjny między Królestwem Belgii i Wielkim Księstwem Luksemburga, z jednej strony, a Rzeczpospolitą Polską, z drugiej strony – Skutki tego traktatu po przystąpieniu do Unii – Spór między inwestorem z jednego państwa członkowskiego a innym państwem członkowskim – Zawarcie zapisu na sąd polubowny ad hoc między stronami tego sporu – Zapis na sąd polubowny, którego treść jest taka sama jak treść przewidzianej we wspomnianym dwustronnym traktacie klauzuli arbitrażowej uznanej za nieważną z powodu jej sprzeczności z prawem Unii – Niedopuszczalność*

[art. 4 ust. 3 TUE; art. 267, 344 TFUE; Porozumienie o wygaśnięciu Dwustronnych Traktatów Inwestycyjnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, art. 7 lit. b)]

(zob. pkt 47–56 i sentencja)

Streszczenie

Prawo Unii zakazuje zawarcia przez państwo członkowskie zapisu na sąd polubowny o treści identycznej z treścią nieważnej klauzuli arbitrażowej zawartej w dwustronnym traktacie inwestycyjnym między państwami członkowskimi

Sąd krajowy ma zatem obowiązek uchylić orzeczenie arbitrażowe wydane na podstawie takiego zapisu na sąd polubowny

W 2013 r. zawieszono wykonywanie przez PL Holdings, spółkę prawa luksemburskiego, prawa głosu z posiadanych przez nią w polskim banku udziałów i nakazano jej ich przymusowe zbycie. PL Holdings, nie zgadzając się z tą decyzją, podjęła przez Komisję Nadzoru Finansowego (Polska), postanowiła wszcząć postępowanie arbitrażowe przeciwko Polsce. W tym celu, opierając się na dwustronnym traktacie inwestycyjnym (BIT) zawartym w 1987 r. pomiędzy Belgią i Luksemburgiem, z jednej strony, a Polską, z drugiej strony¹, PL Holdings zwróciła się do sądu polubownego wskazanego w klauzuli arbitrażowej zawartej w tym traktacie².

W dwóch orzeczeniach z dnia 28 czerwca i 28 września 2017 r. sąd polubowny uznał się za właściwy do rozpoznania przedmiotowego sporu, stwierdził, że Polska naruszyła swoje zobowiązania wynikające z BIT, i zasądził od niej na rzecz PL Holdings odszkodowanie.

Skarga o uchylenie orzeczeń arbitrażowych wniesiona przez Polskę do Svea hovrätt (sądu apelacyjnego w Sztokholmie, Szwecja) została oddalona. Sąd ten orzekł w szczególności, że chociaż zawarta w BIT klauzula arbitrażowa, zgodnie z którą spór dotyczący tego traktatu powinien zostać rozstrzygnięty przez organ arbitrażowy, jest nieważna, to nieważność ta nie uniemożliwia państwu członkowskiemu i inwestorowi z innego państwa członkowskiego zawarcia na późniejszym etapie zapisu na sąd polubowny ad hoc w celu rozstrzygnięcia tego sporu.

Högsta domstolen (sąd najwyższy, Szwecja), do którego wniesiono skargę kasacyjną od orzeczenia sądu apelacyjnego, postanowił zwrócić się do Trybunału w celu wyjaśnienia, czy art. 267 i 344 TFUE stoją na przeszkodzie zawarciu zapisu na sąd polubowny ad hoc między stronami sporu, skoro zapis ten ma treść identyczną z treścią przewidzianej w BIT klauzuli arbitrażowej sprzecznej z prawem Unii.

Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, rozwinął swoje orzecznictwo wynikające z wyroku Achmea³ i orzekł, że prawo Unii zakazuje zawarcia przez państwo członkowskie takiego zapisu na sąd polubowny.

¹ Umowa między Rządem Królestwa Belgii i Rządem Wielkiego Księstwa Luksemburga, z jednej strony, a Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, z drugiej strony, w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, podpisana w dniu 19 maja 1987 r.

² Artykuł 9 BIT.

³ Wyrok z dnia 6 marca 2018 r., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158).

Ocena Trybunału

W pierwszej kolejności Trybunał, opierając się na wyroku Achmea, potwierdził, że zawarta w BIT klauzula arbitrażowa, wedle której inwestor z jednego z państw członkowskich może, w przypadku sporu dotyczącego inwestycji w drugim państwie członkowskim, które zawarło ten BIT, wszcząć postępowanie arbitrażowe przeciwko temu drugiemu państwu przed sądem polubownym, którego właściwość państwo to zobowiązało się uznać, jest sprzeczna z prawem Unii. Owa klauzula może bowiem podważyć zasadę wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi oraz zachowanie szczególnego charakteru prawa Unii, zapewnionego poprzez procedurę odesłania prejudycjalnego przewidzianą w art. 267 TFUE. Wspomniana klauzula nie jest zatem zgodna z zasadą lojalnej współpracy ustanowioną w art. 4 ust. 3 akapit pierwszy TUE i narusza autonomię prawa Unii zapisaną w szczególności w art. 344 TFUE.

W drugiej kolejności Trybunał stwierdził, że pozwolenie państwu członkowskiemu na przedłożenie sporu mogącego dotyczyć stosowania lub wykładni prawa Unii organowi arbitrażowemu posiadającemu takie same cechy co organ przewidziany w takiej klauzuli arbitrażowej, która jest nieważna z powodu sprzeczności z prawem Unii, poprzez zawarcie zapisu na sąd polubowny ad hoc o takiej samej treści jak treść owej klauzuli prowadziłyby w rzeczywistości do obejścia zobowiązań wynikających dla tego państwa członkowskiego z traktatów, a w szczególności z wyżej wymienionych artykułów.

Przede wszystkim bowiem ten zapis na sąd polubowny ad hoc wywoływałby w odniesieniu do sporu, w ramach którego doszło do jego zawarcia, takie same skutki jak te, które wiążą się z rozpatrywaną klauzulą arbitrażową. Racją bytu tego zapisu byłoby właśnie zastąpienie tej klauzuli w celu utrzymania w mocy jej skutków pomimo jej nieważności.

Co więcej, skutki tego obejścia zobowiązań odnośnego państwa członkowskiego nie są mniej poważne ze względu na to, że chodzi o odosobniony przypadek. W rzeczywistości owo podejście prawne mogłoby zostać przyjęte w wielu sporach mogących dotyczyć stosowania i wykładni prawa Unii, co prowadziłyby do wielokrotnego naruszania autonomii tego prawa.

Ponadto każde wezwanie na arbitraż skierowane do państwa członkowskiego na podstawie nieważnej klauzuli arbitrażowej może zawierać ofertę arbitrażu, a zatem z samego tylko względu, że państwo to nie podniosło konkretnych argumentów przeciwko istnieniu zapisu na sąd polubowny ad hoc, można by uznać, że przyjęło ono tę ofertę. Otóż sytuacja ta prowadziłyby do utrzymania w mocy skutków podjętego przez to państwo członkowskie z naruszeniem prawa Unii, a tym samym nieważnego zobowiązania do uznania właściwości organu arbitrażowego, do którego się zwrócono.

Wreszcie zarówno z wyroku Achmea, jak i z zasad pierwszeństwa prawa Unii i lojalnej współpracy wynika, że państwa członkowskie nie tylko nie mogą zobowiązać się do wyłączenia z systemu sądowego Unii sporów mogących dotyczyć stosowania i wykładni prawa Unii, ale również że w przypadku przedłożenia takiego sporu do rozstrzygnięcia organowi arbitrażowemu na mocy zobowiązania sprzecznego ze wspomnianym prawem są one zobowiązane do zakwestionowania ważności klauzuli arbitrażowej lub zapisu na sąd polubowny ad hoc, na mocy których zwrócono się do rzeczonoego organu⁴.

⁴ Wniosek ten potwierdza również art. 7 lit. b) Porozumienia o wygaśnięciu Dwustronnych Traktatów Inwestycyjnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej (Dz.U. 2020, L 169, s. 1).

Każda próba zaradzenia przez państwo członkowskie nieważności klauzuli arbitrażowej w drodze umowy z inwestorem z innego państwa członkowskiego byłaby zatem niezgodna z owym obowiązkiem zakwestionowania ważności tej klauzuli i mogłaby tym samym prowadzić do niezgodności z prawem samej kauzy tej umowy, ponieważ byłaby sprzeczna z podstawowymi przepisami i zasadami regulującymi porządek prawny Unii.

W konsekwencji Trybunał stwierdził, że sąd krajowy ma obowiązek uchylić orzeczenie arbitrażowe wydane na podstawie zapisu na sąd polubowny, który narusza prawo Unii.